

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 8

בס"ד, ט"ו בשבט תשס"ח

שבועת עד אחד

א. פתיחה

הסוגיה מ. עוסקת בדין שתי כסף בשבועת עד אחד. במסגרת הסוגיה היא מציינת למקור לשבועת עד אחד. נפתח את העיון במקור לשבועת עד אחד ובטיב שבועה זו ויחסה לשבועת מודה במקצת. בשלב שני, נעסוק בדין שתי כסף בשבועת עד אחד ובשבועת שומרים.

ב. המקור לשבועת עד אחד

1. שבועות מ., "אמר רב נחמן בר יצחק אמר שמואל לא שנו... עד אחד מחייבו שבועה".
2. כתובות פז. המשנה, "הפוגמת... אלא בשבועה". ובגמרא שם פז: "עד אחד מעידה... דעתו של בעל".
3. ירושלמי שבועות פ"ו ה"א, עמ' 1361 שו' 30-31. (המשך הסוגיה כבר נוגע לשאלת שתי כסף בשע"א).
4. ממקורות אלו – מהו המקור לשבועת עד אחד? באיזה רובד (תנאי או אמוראי) הוא מופיע?
5. נעיין בדרשה במקורות א"י (מצורפת טבלה משווה):
  - א) ספרי דברים פיסקא קפח (דברי רבי יוסי).
  - ב) תוספתא שבועות פ"ה ה"ד
  - ג) מדרש תנאים לדברים יט.
6. לשון הברייתא עמום מאד וקשה לפירושו. הצעת פירוש בתוספת ראשונים על שבועות עמ' 177 שו' 28.
7. ניתן את הדעת לשאלות יסוד:
  - א) מדוע עד אחד אינו מחייב ממון? מה בין עד אחד ובין שני עדים?
  - ב) מה פשר חיוב שבועה על ידו? מה מטרתו? כיצד השבועה מצליחה להדוף את העד?
  - ג) האם לשונות ההצעה של הק"ו של רבי יוסי שופך אור על השאלות הנ"ל?
8. ראו את הדיון בתחילת חידושי הרמב"ן לסוגיה האם משביעים שבועת עד אחד בטענת שמא. מה משמעות המחלוקת? ראו אגרות הגרי"ד הלוי עמ' רפא.
9. עיינו ב"ב לג: הסיפור על נסכא דרבי אבא. מה עולה שם באשר לטיב שבועת עד אחד?

ג. שתי כסף בשבועת עד אחד

1. שבועות מ., "אמר רב נחמן בר יצחק אמר שמואל לא שנו... עד אחד מחייבו שבועה".
2. כתובות פז. המשנה, "הפוגמת... אלא בשבועה". ובגמרא שם פז: "עד אחד מעידה... דעתו של בעל".
3. תוספות:
  - א) שבועות מ. תד"ה אבל בטענת מלוה ותד"ה וכל מקום.
  - ב) כתובות פז: תד"ה ועוד אין נשבעין
4. ירושלמי שבועות פ"ו ה"א, עמ' 1361 שו' 30-38. ביאור דברי הירושלמי בחידושי הרמב"ן, "ובירושלמי".
5. תנו את הדעת:
  - א) למשמעות החילוק בין שתי כסף ובין הדין שאין נשבעין על הקרקעות. האם יש לזה ביטוי בסגנון המשנה? ראו גם רש"י לז: ד"ה משום דהוה ליה.
  - ב) תנו את הדעת לתלות שתוספות יוצרים בין מח' רב ושמואל על שתי כסף ובין דינו של שמואל כאן. האם יש לדעת התוספות הבחנה מהותית בין שע"א ובין שמ"ב? מה עומק ההבחנה ביניהם לפי הראשונים הסבורים שגם לרב אין צורך בשתי כסף בשע"א?

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 8

בס"ד, ט"ו בשבט תשס"ח

- תלמוד ירושלמי מסכת שבועות פרק ו דף לו טור ד/מ"ו
- רבי בא רב יהודה בשם שמואל כל ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד זוקקו לשבועה
והרי שנים מחייבין אותו קרקע
שנייא היא שאין נשבעין בקרקעות
והרי שנים מחייבין אותו קנס
שנייא היא שאין נשבעין בקנס
- 5
והרי שנים מחייבין אותו פרוטה, וכן היא דתנינן שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודיה שוה פרוטה
מתניתא בשנשבע מפיו מה דמר רבי שמואל בנשבע מפי אחרים
רב חסדא וחבורתיה פליגי שבועת הדיינין כל שבועת הדיינין לא שנייא בין מפיו בין מפי אחרים לעולם אינו
חייב עד שתהא הטענה <<שתי כסף>>
- 10
חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף מ עמוד א
- אבל טענת מלוה והעדת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה וכפר בו חייב. איכא דדייקי מדקא אמרינן טענת
מלוה ואמרינן נמי טענו אלמא אין נשבעין בהעדת עד אחד אלא בטענה וכפירה כלומר שיהא טוענו בריא, אבל
בטענת שמא כגון שאמר אמר לי עד אחד שנטלת משלי מנה והלה כופר והביא את העד פטור משבועה הואיל
ולא טענו טענת בריא, והרב רבי אפרים תלמידו של רבינו הגדול ז"ל כך דעתו, והביא ראיה מדאמרינן במסכת
ב"מ (ד' א') הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה הן באין אלמא דוקא כשטענה בריא אבל בשמא לא, ואין
אלו ראיות דמאי טענה דקאמרינן תביעה שהוא תובעו וזה כופר לדברי רש"י ז"ל, אבל אנו כבר פירשנו שם
דמגלגול שבועה דעד אחד הוא דאתיא התם בריש ב"מ, וכיון דמגלגול אתיא על כרחך אפילו בשמא נמי דהא
נשבעין על השמא בגלגול שבועה כדאמרינן במס' קדושין (כ"ח א') ולקמן בשילהי כל הנשבעין (מ"ט א'), אלא
על כרחך לאו טענת ברי קאמר אלא ה"ק שיש הודאת פיו במקצת או עדות עד אחד שהוא כעין הודאה או עדות
שני עדים ויש כפירה גמורה במקצת וזהו צד השוה שבהן, והרב רבי יהוסף הלוי כך כתב שאין נשבעין על פי עד
אחד שלא בטענת ברי.
- 15
ורבם רבינו הגדול רבי יצחק אלפסי ז"ל לא כך דעתו שהרי כתב בפ' כל הנשבעין בעסק חד גברא דא"ל לחבריה
אית לי חד סהדא דאתית לביתאי ופתחת ליה דלאו באפאי ושקלת מיניה חד טעונה דכיתנא ואמר ליה אידך אין
פתחי ושקלי וידי שקלי דאת אמרת לי שקליה בחושבנא דאית לך גבאי, והורה הרב ז"ל דהוה ליה מחוייב
שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם, והא הכא דשמא הוא דלאו באפיה שקליה וקאמר דמחוייב שבועה הוא.
וקרא ומתניתא דייקי הכי, קרא דכתיב לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת לא יקום אבל קם הוא לשבועה
משמע דומיא דשנים בממון, ומתניתא דתניא בהדיא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה,
והרי שנים מחייבין אותו ממון אפילו בטוען טענת שמא כגון שאומר גזלתי שלא בפני א"נ בטוענו קטן מנה
לאבי בידך בשמא וכיוצא בו, הילכך עד אחד מחייבו שבועה. ומי שאומר אין למדין מן הכללות אין דבריו
נכונים שלא אמרו אין למדין אלא היכא דמוכחא מילתא במתני' או במתניתא או בגמרא, אבל אנן לית לן
לשבושי כלל גדול שמסרו לנו רבותינו שאם כן אין לדבר סוף ולא נסמוך על התלמוד הערוך בידינו שהרי רובו
כללות.
- 20
ובירושלמי דקו בהך כללא והרי שנים מחייבין אותו קרקע שנייא היא שאין נשבעין על הקרקעות והרי מחייבין
אותו קנס שנייא היא שאין נשבעין בקנס, פי' שמואל ה"ק בכל דבר נשבעין עליו עד אחד מחייבו שבועה אבל
בדבר שאין נשבעין עליו כגון קרקעות וקנס שאפילו יודה פטור אין עד אחד מחייבו שבועה, ואקשו תו התם
והרי שנים מחייבין אותו פרוטה וכן הוא דתנינן שבועת הדיינין שתי כסף וההודיה שוה פרוטה מתני' בשנשבע
מפי עצמו מה דמר שמואל בשנשבע מפי אחרים רב חסדא וחבורת' פליגי שבועת הדיינין כל שבועת הדיינין
לא שנייא היא בין מפי עצמו בין מפי אחרים לעולם אינו חייב עד שתהא הטענה שתי כסף וההודיה שוה פרוטה,
פי' קס"ד שאף בשבועת עד אחד אין נשבע אלא על כפירת שתי כסף ומש"ה אקשינן והרי שנים מחייבין אותו
פרוטה ועד אחד אינו מחייבו שבועה אלא על כפירת שתי כסף, ומפרקינן מתניתין בשנשבע מפי עצמו מחמת
הודאתו, מה דמר שמואל כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון וכו' בשנשבע מפי אחרים שעד אחד מכחישו
דבטענת מלוה והעדת עד אחד אפי' לא טענו אלא בפרוטה וכפר חייב, ומאי דאמרינן לעולם אינו חייב עד
שתהא הטענה שתי כסף וההודיה שוה פרוטה נראה שהוא שבוש ולא גרסינן בה וההודיה דהא לא בעי ביה
מודה מקצת, כתבתי זה הירושלמי כולו מפני שיש בו סיוע לדברי רבינו הגדול ז"ל שאם כדברי תלמידו ז"ל היה
לו להקשות והרי שנים מחייבין אותו בשמא ועד אחד אינו מחייבו בשמא, אלא שמעינן מינה שאפילו בשמא
נשבעין בהעדת עד אחד.
- 25
30
35
40
45

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 8

בס"ד, ט"ו בשבט תשס"ח

תוספת ראשונים על שבועות

קול אילו כנויין.

פ"ה

עמ' 451

24 היה מוענו מנה במעמד בית דין וכו'. ר"ח מ"א סע"א רשב"א ל"ח ב', עיי"ש.
28 מקום שפיו מיצטרף עם עד אחד לממון אינו דין שישבע על פי עצמו.
וכ"ה בד (אלא ששם בט"ס: שישלם על פי עצמו), וכ"ה בספרי שופטים פי קפ"ח בד"ו,
וכן מעתיק מן הספרי בילקוט שם רמז תתקכ"ב, ולפיכך ברור שאין להגיה.

ועלינו לקבל את פי הח"ד שיש כאן הקבלה בין פה הבע"ד ובין פה העד, והפירוש
הוא, מקום שפיו (של העד) מצטרף עם עד אחר לממון אינו דין שישבע ע"פ עצמו –
ע"פ פיו (של העד).
29/30 שכן המשלם על פי עד אחד, וכן בספרי הנ"ל בד"ו: שכן משלם על פי
עד אחד. אבל הנכון בד: שכן אינו משלם על פי עד אחד, וכן מעתיק בילקוט הנ"ל
בשם הספרי.
30/31 מנה לי כדרך אין לך כירי וכו'. עיין הראשונים שאציין להלן.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

אגרות הגרי"ד הלוי עמ' רפא

אגרות בעניינים שונים (ב) הגרי"ד הלוי רפא

החובצ לטענת ודאי, דבזה גופא מה דהעד מעיד בתורת ודאי, ממילא זה חל גם בנוגע לדין טענה של החובצ, דנעשית ע"י עדותו לחפצא של טענת ודאי בנוגע לדין שבוטע ע"א, ומחייבת שבוטע דין טענה. וע"כ אין נשבעין לקטן, כיון דגם שבוטע ע"א בזה מחמת טענה וקטן אינו בר הכי של טענה. משא"כ שבוטע השומרים כל עיקרה אינה שייכת לטענה כלל, וממילא נשבעין גם לקטן. כמדומני שהדברים האלה פשוטים הם.

במשך שיחתנו, נחגגנו הדברים על דין סוף טומאה ללא, ואמרתי לו דלפי הפשוט הוא רק מדרבנן, הוא הקשה לי מהגמ' דביצה (דף י"א), דמיימי המשנה של סוף טומאה ללא, וקאמרה שם בדאורייתא אין ברירה. ואמרתי לו, דחלות דין ברירה התם אינה חלה במיוחד על דין סוף טומאה ללא, אלא על דין אהל המת, מאיזה פתח יאז ויאזיה אהל יעשה לאהל המת, וחפצא של אהל המת הרי היא מדאורייתא (למשל אם אז יהי' שם עם המת ביצה). וע"כ ליכא ברירה גם בנוגע לדין סוף טומאה ללא אע"פ שהוא מדרבנן. דדין זה של בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה, אין לנו דנים על כל איסור ואיסור בפ"ע, אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, דחלות דין ברירה אינה על איסורים, אלא על ענש הדין, אם הוא חלות דאורייתא או לא. והגע בעצמך, למשל בתרומה בזמן שנהגה מדאורייתא דאין ברירה, האם נאמר דבנוגע לאלה האיסורים שהם רק מדרבנן יש ברירה. והיינו טעמא משום דכיון דבנוגע לחפצא של תרומה דהוא מדאורייתא אינו חל דין ברירה, ממילא גם בנוגע להאיסורים שהם רק מדרבנן, מופקע דין ברירה, דחלות ברירה שייכת לענש הדין ולא לכל איסור ואיסור בפ"ע. כמו כן הכא, דחלות ברירה נאמרה לגבי אהל המת שהוא מדאורייתא, אך דאח"כ ישנה גם נפ"מ לדין דרבנן כמו סוף טומאה ללא, מ"מ אין ברירה. אך לא רצה בשום פנים לקבל דבר זה, ואף גם לאחר שהראיתי לו בהר"ש פ"ג דאהלות מ"ו דקוף טומאה ללא הוא רק מדרבנן, לא נחה דעתו.

בשעת פרידתו ביקש אותי שכשאכתוב לאאמו"ר הגאון שליט"א, אדרוש בשמו בשלו' אאמו"ר הגאון שליט"א.

אצלי אין כל חדש. אחכה למכתבכם ולהודעת שלומכם. אורבכם, יוסף רוב

אם השליט או את המשלח. והנה המסובים שמה אכל הר"מ דמיר אמרו כולם פה אחד כי ההתראה שייכת להשליט, ואם התרו את המשלח אזי חסרה התראה. אבל אי חלקתי עליהם, ואמרתי כי ההתראה אינה שייכת להשליט בנוגע לחיוב מימה של המשלח, וכי איך תחול שליחות על ההתראה שעל ידה הוא כמחיר עצמו למישהו, ודין יחיר עצמו למישהו שייך למשלח דהוא הסייב מימה (וההתראה להשליט הוא רק בנוגע לחיוב אם ימא דהשליט ג"כ חייב). והנה קמה נוחה כי לא ק הוא, והבאתי להם רא' מפורשת מהסוגיא דצ"מ (דף י') דאיש שאמר לאשה חקפי לי קטן דחייב המשלח לבריינא משום השליט לאו בר חיובא הוא, והתם את מי יתרו, הלא השליט אינו עושה מעשה עבירה כלל דאינו בר חיובא, וע"כ דההתראה שייכת להמשלח, ובה נחה דעתם.

יותר חדשות כמעט אין. חפצתי לכתוב לכם דברים אחדים בחד"ת, אבל אדמה את זה לפעם אחרת. הדגני שלכם, יוסף רוב

* * *

אהובי ויקרי נפשי, שלוי וברכה,

ביום ו' כתבתי לכם גלוי' קצרה מסתמא קבלתם אותה, מכס לא בא לידי משבוע זה שום מכתב, נא לכתב לי צפרוטרוט משלוי' כולכם.

עם הר"מ דמיר דברתי בהרבה עניינים. חד"ת הרבה לא אמרתי לו וכל שיחתנו עברה כמעט בזו"מ. למשל, הקשה לי לשיטת הראשונים דגבי שבוטע ע"א כבזעים גם על טענת שמה (הרמב"ם בפ"ד מה' גזילה [סי' רי"ז] והרי"ף [שבועות דף כ"ח בדפי הר"ף]) אמאי אין נשבעין בע"א על טענת קטן (כן מצויר ברמב"ם פ"ה מה' טוען ונטען ה"ט), ומ"ש משבוטע השומרים שנשבעין לקטן מפני שנשבעין על טענת שמה (הרמב"ם פ"ג מה' שפירות ה"ו). והנה עייתי לו דביסוד הדין של טענה, לא שאני ע"א משאר שבוטע דאין נשבעין על טענת שמה, דשבוטע ע"א היא חלות שבוטע הבאה מחמת טענה, וכל שיטת הרמב"ם היא בנוגע להחפצא של טענה, דעדות היא עושה את טענת השמא של

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 8

בס"ד, ט"ו בשבט תשס"ח

עד אחד

תוספתא כ"י וינה	תוספתא כ"י ערפורט	ספרי דברים פסקא קפה	מדרש תנאים לדברים פרק יט
אמ' ר' יוסי: במקום שאין פיו מצטרף עם פי <u>אחד</u> למיתה הרי הוא נשבע על פי עצמו מצטרף עם פי אחד לממנה אותו דין שישלם על פי עצמו מה לי נשבע על פי עצמו שיש משנ]ל]ם על פי עצמו ישבע על פי אחד שכן המשלם על פי (א) עד אחד ת"ל אבל קם לשבועה	א' ר' יוסי: וקל וחומר ומה אם במקום שאין פיו מצטרף עם פי <u>אחר</u> למיתה הרי הוא על פי עצמו מקום שפיו מצטרף עם פי עד אחד לממון אינו דין שישבע על פי עצמו לאו מה לי נשבע על פי עצמו שכן המשלם על פי עצמו ישבע על פי עד אחד שכן המשלם על פי עד אחד תל' לומ' לכל עון לעון אינו קם קם הוא לשבועה.	רבי יוסי אומר: לעון אינו קם קם הוא לשבועה אמר רבי יוסי: קל וחומר הדברים ומה אם במקום שאין פיו מצטרף עם פי <u>עד אחד</u> למיתה הרי זה נשבע על פי עצמו מקום שפיו מצטרף עם פי עד אחד לממון אינו דין שיהא נשבע על פי עצמו לאו מה לי נשבע על פי עצמו שכן משלם על פי עצמו ישבע על פי עד אחד שכן <u>אין</u> משלם על פי עד אחד תלמוד לומר לכל עון לעון אינו קם קם הוא לשבועה.	לכל עון ולכל חטאת אינו קם קם הוא לשבועה והדין נותן מה אם פיו שהוא זקוק לו לתשלומין אינו זוקקו לשבועה עד אחד שאינו זוקקו לתשלומין דין הוא שיזקקנו לשבועה לא אם אמרת בפיו שאינו מצטרף עם אחר לחייבו מיתה לפי כך אינו זוקקו לשבועה תאמר בעד אחד שהוא מצטרף עם אחר לחייבו מיתה לפי כך יזקקנו לשבועה: ויזקקנו לתשלומין והדין נותן מה אם פיו שאינו זוקקו לשבועה הרי הוא זוקקו לתשלומין עד אחד שהוא זוקקו לשבועה דין הוא שיזקקנו לתשלומין ת"ל לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת אינו קם קם הוא לשבועה: